Tausta ja yleiskuvaus

Lasten, nuorten ja heidän perheidensä osaamis- ja tukikeskus (OT) -hanke vuosina 2022-2023 Itä-Suomen YTA-alueella

Itä-Suomen yhteistyöalueen (YTA) Lasten, nuorten ja heidän perheidensä osaamis- ja tukikeskus (OT) on yksi Suomen viidestä valmisteilla olevasta OT-keskuksesta. OT-toiminta verkostoi ja koordinoi vaativinta erityisosaamista sekä monitieteisyyttä ja integraatiota edellyttäviä lasten, nuorten ja perheiden palveluja ja tekee niihin liittyvää tutkimus- ja kehittämistyötä. OT-keskustoiminnan tehtävänä on kehittää ja yhteensovittaa Itä-Suomen YTA-alueelle (Etelä-Savo, Keski-Suomi, Pohjois-Savo ja Pohjois-Karjala) monialaisia, vaativia erityispalveluja lapsille ja nuorille perheineen sekä tukea ammattilaisia vaativissa, kompleksisissa ja monitahoisissa asiakastilanteissa. Näissä tilanteissa tarvitaan yhteensovitettua, monialaista verkostotyöskentelyä ja erityisosaamista. Kohderyhmänä on lasten, nuorten ja heidän perheidensä kanssa työskentelevät julkisen sektorin sosiaali- ja terveydenhuollon ja sivistystoimen (SOTE-SI) ammattilaiset. OT-keskustoiminta on SOTE-palvelustrategioiden ja rakenneuudistusten mukaista.

OT-keskustoiminta nähtiin tarpeellisena rakenteena Itä-Suomen yhteistyöalueella (YTA), jossa on eri mittarein erityisen paljon huono-osaisuutta. Mielenterveyteen ja päihteisiin liittyvät ongelmat painottuivat ja painottuvat edelleen. Vaativan eroauttamisen tarve on ollut kasvussa ja esimerkiksi vaikeat huoltoriidat sekä vainoaminen ja vieraannuttaminen ovat yleistyneet. Tällä ilmiöllä on suora vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin. Huostaanotot, kiireelliset sijoitukset, kodin ulkopuoliset sijoitukset ja laitossijoitukset korostuivat, samoin psykiatrisen laitoshoidon tarve. Esille nousivat myös pienituloisuus, lapsiköyhyys ja pitkäaikaistyöttömyys. Laitoshoidossa olevista lapsista eri arvioiden mukaan 60–80 % kärsii vaikea-asteisista, psykiatrista hoitoa vaativista mielenterveyshäiriöistä, minkä vuoksi yhteistyö eri toimijoiden välillä on tärkeää (THL raportti 23/2017). Pohjois-Savon alueella 13–17-vuotiaista sijoitetuista lapsista yli 50 % oli myös nuorisopsykiatrian asiakkaina. (THL raportti 23/2017). Erityisenä haasteena YTA-alueella oli koulua käymättömyys. Koronatilanne ja Ukrainan sota vaikeuttivat osaltaan lasten ja nuorten herkkää elämävaihetta.

Itä-Suomen OT-hanke oli yksi valtakunnallisista SOTE-rakennepiloteista vuonna 2021. OT-toiminnan kehittäminen vuosina 2022–2023 kuului kansallisten Tulevaisuuden sote-keskus -hankkeiden osioon ”Koordinointitehtävät KYS-erityisvastuualueella (2023 lähtien yhteistyöalueella)”. Hanketta koordinoi Pohjois-Savon hyvinvointialueen Kuopion yliopistollisen sairaalan (KYS) Lasten ja nuorten osaamiskeskus yhteistyössä osatoteuttajien Itä-Suomen sosiaalialan (ISO) ja Keski-Suomen sosiaalialan (KOSKE) osaamiskeskusten kanssa. Lisäksi hankkeessa osatoteuttajina olivat Etelä-Savon (Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä v. 22), Keski-Suomen (Jyväskylän kaupunki v. 22) ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueet. OT-työpanosta antoivat hankkeeseen Etelä-Savon hyvinvointialueelta (Vaalijalan kuntayhtymä ja Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymä v. 2022) Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus (20%) ja Savonlinnan mielenterveys- ja päihdeyksikkö (10%) sekä Pohjois-Savon hyvinvointialueen (Kuopion kaupunki v. 22) Mäntyrinteen perhetukikeskuksen vastaanotto- ja arviointiyksikkö Kivelä (20%).

Itä-Suomen OT-hankkeen tehtävä ja tarkoitus v. 2022–2023
-kehittää ja yhteensovittaa monialaisia, vaativia erityispalveluja lapsille ja nuorille perheineen
-tukea SOTE-SI ammattilaisia vaativissa, kompleksisissa tai / ja harvinaisissa asiakastilanteissa
-muodostaa selkeä ehdotus OT-rakenteesta ja palvelukonseptista
-laatia sopimusmalli virallisten OT-keskusten synnyttämiseksi alueella ja kansallisesti
koordinoida vaativia asiantuntijapalveluja ja -verkostoja YTA-alueella
-liittää monitieteinen tutkimus toiminnan ja asiantuntijatyön käytännön kehittämiseen
-tehdä kansallista yhteistyötä

Hankkeessa ja yhteistyössä mukana
-Itä-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueet, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO ja Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus KOSKE, Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus, sivistystoimen VIP-verkosto ja Vaatu-toimijat,-Vauras-, Barnahus-, PALOMA-, TulSote- ja RRP-hankkeet,VIOLA ry/Tukikeskus Varjo sekä yliopistot ja ammattikorkeakoulut.

OT-rakennepilotti-hankkeessa (v. 2021) tehdyssä alkukartoituskyselyssä LAPE-kauden aikana muodostetulle YTA-alueen OT-verkostolle ja yhteistyökumppaneille, osaamistarvehaastatteluissa (vuonna 2022) ja erilaisissa keskusteluissa ammattilaisten kanssa erityisen vaativiksi tilanteiksi Itä-Suomen YTA:lla tunnistettiin:· vakavat psykiatriset ja vaikeat päihdehäiriöt yhdistettynä lastensuojelutarpeeseen ja koulunkäyntikyvyn heikkenemiseen, vaativahoitoiset, kompleksiset neuropsykiatriset häiriöt, kompleksiset usein monialaiset ja vaativat tilanteet vammaispalveluissa, lapseen tai nuoreen kohdistuneen rikoksen epäilyt /oikeuspsykiatrisia tutkimuksia edellyttävät tilanteet,erityisen haastavat ja riitaiset erotilanteet, perhesurman uhka, lapsikaappaukset, kunniaväkivalta, ihmiskaupan uhrit, toiminnalliset häiriöt ja harvinaissairaudet sekä
muut monitahoiset ja päällekkäiset ongelmat perheissä.

Resurssit
Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi Itä-Suomen OT-keskushankkeelle valtionavustusta 580 000 €, josta omarahoitus oli 145 000 € eli yhteensä 725 000 €. Hanke kuului Tulevaisuuden sote-keskus hankkeiden koordinointi KYS-yhteistyöalueella (V. 2022 Itä-Suomen yhteistyöalue), psykososiaaliset menetelmät ja OT-keskus, kokonaisuuteen. OT-keskustoiminnan valmisteluun tarvittiin monialaista osaamista ja henkilöstöresurssia alueellinen näkökulma huomioiden. Hankesuunnitelmassa työpanosta esitettiin seuraaviin tehtäviin: hankkeen johtaminen ja –hallinnointi, konsultaatio- ja yhteistoimintamallit -kehittäminen, juurruttaminen ja mallinnus, OT-palveluohjaus ja asiantuntijuuden koordinointi, laaja alueellinen ja kansallinen yhteistyö, osaamisverkostot, dokumentointi, tutkimus, viestintä ja asiantuntijapalvelut esim. sopimusosaaminen.

Hankkeelle antoi työpanosta vuosina 2022-2023:
Kolme (3) kokoaikaista OT-projektikoordinaattoria, Pohjois-Savon hyvinvointialue / KYS
Yksi (1) OT-koordinaattori, Keski-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus KOSKE ja Jyväskylän kaupunki / Keski-Suomen hyvinvointialue.
Yksi (1) OT-koordinaattori (60-80 %) Itä-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus ISO
OT-hankepäälliköllä (Pohjois-Savon hyvinvointialue / KYS, lasten ja nuorten osaamiskeskus) oli käytettävissä 10 % työpanos.
OT-koordinaattoreissa oli jonkin verran vaihtuvuutta ja kaikki koordinaattorit eivät päässeet aloittamaan heti hankkeen alussa. Pitkiä taukoja ei kuitenkaan tullut työpanokseen.

Tavoitteet ?

Tavoitteena oli saattaa vaativa erityisosaaminen YTA-alueen monialaisten ammattilaisten käyttöön tasavertaisesti ja -laatuisesti sekä vastata monialaista, vaativaa erityispalvelua tarvitsevien lasten, nuorten ja heidän perheidensä tarpeisiin huomioiden alueelliset erityispiirteet ja paikalliset verkostot.

Itä-Suomen YTA-alueen OT-hankkeen tavoitteet hankesuunnitelmassa:
-luoda Itä-Suomen YTA-aluetta palvelevan lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskuksen ydin- ja koordinaatiorakenne sekä tarvittava sopimusmalli sisältäen OT-toiminnan, kehittämisen ja tutkimuksen osa-alueet
-monialaisten asiantuntijoiden verkostomaisen työn edistäminen kansallisesti ja yli hyvinvointialuerajojen
-OT-tasoisen somaattisen terveydenhoidon ja päihdepalveluiden asiantuntijuuden integroiminen konsultaatiomalleihin
-integratiivisen osaamisen ja yhteistoiminnan lisääminen (esimerkiksi toiminnallisesti integroitu vaativan sijaishuollon lastensuojelulaitos ja yhteisasiakkuudet)
-monitieteisten ja –alaisten osaamisverkostojen kehittäminen vaativiin, kompleksisiin asiakastilanteisiin, esimerkiksi vaativat neuropsykiatriset häiriöt
-ammattilaisten osaamisen ja jaksamisen tukeminen
-lainsäädännön ja yhteistoiminnan muutostarpeiden esille tuominen
-OT-asiakas tunnistetaan perus- ja erityistason palveluissa ja OT-tuen konsultaatio- ja toimintamallit ovat hyödynnettävissä

OT-hankkeen kehittämistoiminnan keskeisiksi alueiksi vuosille 2022-2023 valikoituivat kansallisten ja hankesuunnitelman tavoitteiden, rakennepilotissa v. 21 tehdyn alkukartoituskyselyn, verkostotapaamisten ja yhteisen keskustelun pohjalta:

1. Erityisosaaminen ja yhteistoiminta vaativissa, monitahoisissa yhteisasiakkuuksissa
2. Vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijaverkostojen koordinointi
3. Lastensuojelun vaativan tuen OT-yksikön kehittämistyö
4. Tutkimusyhteistyö
5. Kokemusasiantuntijayhteistyö

Arvio tavoitteiden saavuttamisesta hankesuunnitelmaan peilaten

Hankkeen aikana opimme, että ammattilaiset tarvitsevat monimutkaisiin tilanteisiin erilaisia tuki ja -konsultaatiomahdollisuuksia ja niitä tulisi olla tarjolla. Asiantuntijuutta on saatavilla vaikeisiin tilanteisiin YTA-aluetasoisesti, myös etänä. Monitahoisten tilanteiden ratkaisuissa tarvitaan joustavuutta, rohkeutta, pysähtymistä ja kykyä katsoa eri näkökulmista. Uuden monialaisen toiminnan rakentaminen ja juurruttaminen vaatii johdon tukea, koordinointia, verkostotyötä, jatkuvaa viestintää ja riittävästi aikaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöjen yhteensovittaminen on haastavaa, mutta mahdollista.

YTA-sopimus ei ehtinyt astua voimaan hankekaudella, mutta sen valmisteluun osallistuttiin aktiivisesti. OT-keskustoiminta tullaan kirjaamaan sopimukseen. YTA-valmisteluun viety OT-rakenne on vasta muotoutumassa. Työpanoksen määrä jää ainakin aluksi alhaiseksi OT-toiminnalle ajateltuihin tavoitteisiin ja tehtäviin nähden. Hyvinvointialueiden ja YTA-alueiden sitoutuminen ja rahallinen panos OT-keskustoimintaan vaihtelee.

Erilaisia hallinnollisia sekä vaativiin ja monitahoisiin asiakastilanteisiin liittyviä asiantuntijaverkostoja onnistuttiin kokoamaan YTA-aluetasoisesti. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat OT-TUKIpilotti, OT-Nepsy-koulutus- ja keskustelufoorumi, vaativan tuen lastensuojeluyksikön kehittämistyö ja OT-palvelukartasto.

OT-Nepsy-osaamis-/ asiantuntijaverkostoa muodostettiin koulutusten ja YTA-alueen tapaamisten avulla. Sivistystoimen VIP-verkosto ja Vaatutoimijat olivat mukana eri verkostoissa ja OT-tuen toteuttamisessa. OT-tuen (LS, HE, OT-TUKIpilotti) ympärille saatiin suuri joukko OT-erityisasiantuntijoita, jotka olivat hankkeen aikana käytössä ja osa heistä jää HE-ryhmien ja LS-ryhmien käyttöön tarvittaessa.

YTA-alueen ja osittain kansallinen OT-palvelukartaston kokoaminen on tehty, mutta sen päivittäminen ja hyödyntäminen vaatii keskitettyä OT-koordinaatiota ja jatkossa digialustaa.

Hyviä käytäntöjä ja OT-toimintamalleja on saatu aikaiseksi eri hyvinvointivointialueille ja YTA-alueelle. Monialaisia konsultaatiomalleja on jalkautettu hankkeen OT-loppuun saakka: KYSin nuorisopsykiatrian, päihdepalveluiden ja Kivelän lastensuojeluyksikön konsultaatiomalli; Pohjois-Savon ja Keski-Suomen HE-ryhmät sekä lakisääteiset lastensuojelun moniammatilliset asiantuntijaryhmät ja OT-tuen liittäminen niihin; OT-TUKIpilotti ammattilaisille toteutui 20.3.-3.11.23. Osalle toimintamalleista on tehty suunnitelma, miten niitä jalkautetaan, pidetään yllä ja kehitetään hankkeen päätyttyä. Osa toimintamalleista jää toteutumatta resurssien puuttuessa, esim.pilotoitu OT-TUKI -toimintamalli.

Oppilaitos- ja tutkimusyhteistyö sekä kokemusasiantuntijayhteistyö oli mukana kehittämisessä ja koulutuksissa. OT-julkaisuja myös kertyi. Erilaiset OT-koulutukset tavoittivat 3690 SOTE-SI -osallistujaa YTA-alueelta ja niistä saatu palaute oli myönteistä. Monialainen verkostoituminen eri toimijoiden kanssa oli vahvaa.

OT-asiakkuudet ja OT-osaamisen tarve tunnistetaan perus- ja erityistason palveluissa paremmin varsinkin yhteisen TulSote-, RRP-, VAURAS, PALOMA ja Barnahus -hanketyöskentelyn, konsultaatiomallien kehittämisen ja koulutusten johdosta, mutta hyvinvointialueilla on tässä vielä tekemistä. Työntekijöiden yksin työskentely kompleksissa tilanteissa on vähentynyt ja moniammatillinen ja - alainen vuoropuhelu on lisääntynyt varsinkin OT-tuen kehittämisessä ja pilotoinneissa mukana olleilla.

Koonti tavoitteiden toteutumisesta

OT-hankkeen aikana onnistuimme kehittämään erilaisia tukimalleja ammattilaisille vaativiin ja kompleksisiin asiakastilanteisiin. Tuki oli OT-tiimin monialaista neuvontaa ja konsultaatioita täydennettynä käytettävissä olevilla asiantuntijoilla, ajantasaista tietoa ilmiöistä ja käytännöistä, integroidun osaamisen vahvistamista ja näyttöön perustuvan osaamisen jakamista.
-laadimme esityksen OT-rakenteesta Itä-Suomen YTA-alueelle ja turvasimme pienen työpanoksen v. 2024
-tunnistimme OT-toiminnan asiakasryhmiä ja ilmiöitä yhdessä eri toimijoiden ja hankkeiden kanssa
-vahvistimme SOTESI-ammattilaisten osaamista koulutusten, verkostoitumisen ja tutkimusyhteistyön keinoin
-kokosimme OT-asiantuntijaverkostoa osaksi OT-rakennetta
-pilotoimme SOTESI-ammattilaisille suunnattua OT-TUKEA vaativiin ja monitahoisiin asiakastilanteisiin
-liitimme OT-asiantuntijaverkoston osaamista osaksi moniammatillisia asiantuntijaryhmiä, kuten lakisääteiset lastensuojelun moniammatilliset asiantuntijaryhmät ja Haastavat erot -konsultaatioryhmät.
-kehitimme monialaisen konsultaatiotiimityöskentelyn mallin lastensuojeluyksikössä yhteistyössä nuorisopsykiatrian ja päihdepalveluiden kanssa
-laadimme vaativan sijaishuollon asiakkuuksia kartoittavan VSS-lomakkeen ja pilotoimme sitä yhdellä hyvinvointialueella
-osallistuimme lasten- ja nuorisopsykiatrian ja lastensuojelun yhteistyön ja yhteisasiakkuus-osaamisen sekä lastensuojelun vaativan tuen integratiivisen yksikön (VATULA) kehittämiseen kohti Lainesairaalaa v. 2024.

-hyödynsimme tutkimustietoa kehittämisessä
-olimme mukana tutkimus-, oppilaitos- ja kokemusasiantuntija yhteistyössä ja tekemässä julkaisuja
-vahvistimme SOTE-SI yhteistyötä ja yhteistoimintaa verkostoimalla ja verkostoitumalla

Mitä jäi saavuttamatta? Miksi? Miten tavoitteet pyritään saavuttamaan (kts Tuotokset kohta)?

Osa tavoitteista oli määritelty pitkän tähtäimen tavoitteiksi, joiden saavuttaminen vaatii aikaa, yhteistä tahtotilaa ja myös resursseja. Pitkän tähtäimen tavoitteita olivat esimerkiksi: asiakas saa tarvitsemansa avun joustavasti ja poislähettäminen vähentyy, pitkäaikaiset, kodin ulkopuoliset sijoitukset ja laitossijoitukset vähenevät, SOTESI-yhteiskehittäminen ja yhdessä työn tekeminen on joustavaa ja eri hallinnonalat toimivat yhdessä ja integroidusti, jotta lapsen arjessa palvelut toteutuvat lapsi- ja perhekeskeisesti ilman tarpeettomia viiveitä. OT-hankkeessa pyrimme osatavoitteilla näitä pitkän tähtäimen tavoitteita kohti.

OT-keskustoiminta tullaan kirjaamaan YTA-sopimukseen, mutta paljon integraatiota edistävää työtä on edessä. OT-hankkeen kehittämistyön haasteina olivat esimerkiksi SOTE-rakenneuudistukseen ja hyvinvointialueelle siirtymiseen liittyneet ratkaisut, organisaatioiden ja esihenkilöiden vaihtuminen, henkilöstövaje ja kiire, kehittämisen väheneminen työnkuvista sekä entistä vahvempi siiloutuminen omiin yksiköihin ja omaan toimialaan nopeassa SOTE-muutoksessa ja heikentyneessä taloudellisessa tilanteessa. Lisäksi oman haasteensa asetti, että useita SOTE-SI kehittämiseen liittyviä hankkeita oli menossa yhtä aikaa ja OT-hankkeen kansallinen ohjaus oli vähäistä.

YTA- ja kansallisen tason asiantuntijaverkostot vaativat edelleen ylläpitämistä ja yhteistä jatkokehittämistä. Erityisasiantuntemuksen koordinoiminen ammattilaisten tueksi erilaisiin kompleksisiin asiakastilanteisiin moniammatillisissa konsultaatioryhmissä ja yksittäisissä tilanteissa vaatii työpanosta, osaamista ja vastuiden sopimista.

Kansallista digitaalista OT-alustaa (resurssi- ja tietopankki, konsultaatiot) ei saatu käyttöön yrityksistä huolimatta. Pohjoisen YTA-alueen käytössä olevaa VIRTU-alustaa tarvittaisiin koko Suomeen.

OT-keskustoiminnan kansallinen asemointi ja koordinointivastuut eivät olleet eivätkä ole selkeät.

YTA-alueen ja osittain kansallinen OT-palvelukartaston kokoaminen on tehty, mutta sen päivittäminen ja hyödyntäminen vaatii keskitettyä OT-koordinaatiota ja jatkossa myös toimivaa digialustaa.

OT-tuki- ja konsultaatiomalleissa on vielä kehitettävää ja niiden jalkauttaminen vaatii jatkuvaa työskentelyä. OT-tuen ja -toimintamallien kehittämisessä ja jalkauttamisessa olisi tarvittu vahvempi ja laajempi esihenkilöiden tuki. Integratiivisen SOTESI-osaamisen vahvistaminen ja OT-toimintamallien saaminen käytäntöön vaatii työpanosta ja yhteistä tahtoa.

Tuotokset

Yhteistyörakenne hyvinvointialueiden kanssa

Hankesuunnitelman tavoitteet
- kehittää ja yhteensovittaa monialaisia, vaativia erityispalveluja lapsille ja nuorille
- tukea SOTE-SI ammattilaisia vaativissa, kompleksisissa tai / ja harvinaisissa asiakastilanteissa
- muodostaa selkeä ehdotus OT-rakenteesta ja palvelukonseptista
- laatia sopimusmalli virallisten OT-keskusten synnyttämiseksi alueella ja kansallisesti
- koordinoida vaativia asiantuntijapalveluja ja -verkostoja YTA-alueella
- liittää monitieteinen tutkimus toiminnan ja asiantuntijatyön käytännön kehittämiseen
- tehdä kansallista yhteistyötä

Yhteistyörakenteen ydin oli OT-tiimi ja OT-koordinaatio, joka kytki yhteen ja verkostoi monialaisen ja -tieteisen osaamisen, tutkimuksen sekä tarvittavat erityisasiantuntijat SOTESI-ammattilaisten tueksi sekä lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyödyksi. OT-koordinaation tukena oli kansallinen ja alueellinen ohjaus ja monialainen johtaminen. Yhteistyörakenteeseen kuuluivat erityisasiantuntija- ja osaamisverkostot sekä neuvonta- ja konsultaatiomallit.

Tehtävään nimetty STM:n kansallinen koordinaatioryhmä ohjasi OT-hankkeen työskentelyä. YTA-alueen monialainen OT-hankkeen operatiivinen johtoryhmä eli OT-Rukkanen kokoontui 17 kertaa. OT-Rukkasen tehtävänä oli OT-hankkeen tavoitteiden, toimenpiteiden ja etenemisen tukeminen, kehittämisen ohjaus, OT-toiminnan valmistelu ja yhteistyö OT-hankkeen työntekijöiden ja OT-toimijoiden kanssa. Edustettuina kokoonpanossa ovat olleet Itä-Suomen hyvinvointialueet (YTA) eli Pohjois-Savo, Keski-Suomi, Pohjois-Karjala, Etelä-Savo; Sosiaalialan osaamiskeskukset ISO (Itä-Suomi) ja KOSKE (Keski-Suomi); sivistystoimen VIP-verkosto ja Vaatutoimijat, Sateenkaarenkoulun ky; UEF; Pohjois-Savon TulSote-hanke; psykososiaaliset menetelmät ja OT-hanke. Puheenjohtajana toimi lastenpsykiatrian professori (UEF) ja ylilääkäri (KYS) Ilona Luoma.

Psykososiaaliset menetelmät ja OT-hanke -ohjausryhmä kokoontui 6 kertaa. OT-tapaamisia oli hyvinvointialueiden ja sivistystoimen kanssa säännöllisesti ja eri muodoissa. OT-osatoteuttajien tapaamisia STM-raportoinnin toteuttamiseksi sekä tehtäväkokonaisuuksien kehittämiseksi oli 14 kertaa. OT-koordinaattorit tapasivat säännöllisesti viikoittain kaksi kertaa.

Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueilla järjestettiin hankekauden aikana ennalta sovittuja alueellisia tapaamisia sovittujen sivistystoimen, sosiaali- ja terveysalan edustajien kesken. Keski-Suomen hyvinvointialueella aluetapaamiset toteutuivat Keski-Suomen OT-foorumina laajemmalle kohdejoukolle. Pohjois-Savon hyvinvointialueen OT-edustajat olivat mukana ”OT-Rukkasessa”.

Hankkeen aikana muodostettiin toimiva, monialainen OT-tiimi (SOTE), joka työskenteli koko YTA-alue huomioiden, joka on OT-keskustoiminnan ydin.

OT-tiimi laati yhdessä Sosiaalialan osaamiskeskusten ja OT-Rukkasen kanssa ehdotuksen OT-keskustoiminnan pysyväksi rakenteeksi ja resursseiksi Itä-Suomen yhteistyöalueen (YTA)-valmisteluun 2.6.2023.

Ehdotus OT-keskustoiminnan rakenteeksi:
1 Käynnistämisvaihe v. 2024, OT-koordinaattoreita 4+1
Minimi, jolla voimme turvata OT-hankkeessa tehdyn monialaisen työn jatkamisen sekä OT-rakenteen ja toiminnan jatkokehittämisen on viisi (5) OT-koordinaattoria koko YTA-alueelle, joista yksi (1) koordinoi YTA-tasoisesti toimintaa ja jokaisella hyvinvointialueella on yksi (1) OT-koordinaattori. Lisäksi vaativan erikoissairaanhoidon lääketieteen edustus esim. 10–20 % työajasta.

2 Jatkuvan toiminnan vaihe v. 2025-, OT-koordinaattoreita yhteensä 8+1
Jokaisella hyvinvointialueella toimii kaksi (2) OT-koordinaattoria, jolloin voidaan turvata SOTE-työpari jokaiselle alueelle. Yksi OT-koordinaattori vastaa toiminnasta. Lisäksi vaativan erikoissairaanhoidon lääketieteen edustus esim. 10–20 % työajasta tai realististen toteutusmahdollisuuksien mukaan hieman suurempi panostus.

Sijoittuminen rakenteisiin
OT-koordinaattorit sijoittuvat erikseen sovitusti hyvinvointialueille ja alueen sosiaalialan osaamiskeskuksiin (ISO, Koske). Toimintaa ohjaa YTA-alueen monialainen OT-ohjausryhmä. Lähijohtaminen tulee omasta yksiköstä. Tärkeää on monialaisuuden huomiointi, johon kuuluvat päätoimijoina sosiaali- ja terveydenhuolto yhteistyössä sivistystoimen, tutkimuksen ja koulutuksen kanssa. Jatkossa määritellään sosiaalialan osaamiskeskusten sekä vaativan erikoissairaanhoidon roolit ja työnjako yhteistoiminnassa. Tavoitteena YTA-alueen yhteisvastuullinen rahoitus, ellei toimintaan ohjata erillistä hankerahoitusta.

Tulevassa OT-keskustoiminnassa tarvitaan kansallista ohjausta ja YTA-alueen monialainen ohjausryhmä. Toimintaa tulee ohjaamaan hyvinvointialueiden tekemä YTA-sopimus. OT-keskustoiminta kirjataan tulevaan Itä-Suomen YTA-alueen sopimukseen, jonka laatii erillinen valmistelutyöryhmä ja jota ohjaa Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta STM / 2023 / 18 (2.3.2023). Tavoitteena on saada riittävä YTA-alueen laajuinen resurssi toteuttamaan OT-keskustoiminnalle asetut tavoitteet ja tehtävät huomioiden SOTE-SI integraatio, TKKI-yhteiskehittäminen ja hyvinvointialueiden erityistarpeet. OT-keskustoiminnan tarkoituksen ja hyötyjen ymmärtäminen ja osoittaminen sekä hyvinvointialueiden sitoutuminen on erityisen tärkeää OT-keskustoiminnan nivomisessa pysyviin YTA-rakenteisiin.

OT-keskustoiminnan rakenne-ehdotus on tehty ja viety YTA-valmisteluun. OT-hanke kontaktoi vastuuvalmistelijoita, oli kuultavana valmistelussa, lähetti yhteisiä esityksiä ja kokosi tietoa OT-hankkeen toiminnasta, tuloksista ja suunnitelmista esim. OT-rakenteen ja tehtävien osalta. Kustannusvaikutuksista tehtiin lyhyt erillinen selvitys (1/2024).

Keskiössä on monialainen OT-koordinaatiotiimi, joka muodostuu hyvinvointialueiden 1-2 SOTE-työntekijästä, YTA-aluetasoisesta koordinaattorista ja lääkärin työpanoksesta. OT-keskustoiminnassa ja sen edistämisessä on mukana tiiviisti SOTE-edustus hyvinvointialueilta ja alueiden OT-tiimit, sivistystoimi, sosiaalialan osaamiskeskukset ISO ja KOSKE ja TKKI-toiminta.

YTA-sopimukseen tullaan kirjaamaan OT-toiminnan peruselementit ja noin 3 työntekijän työpanos v. 2024. YTA-alueen OT-työpanosta on tarkoitus kasvattaa v. 25 eteenpäin noin 5,2 työntekijään (SO ja TE). Tavoitteena v. 24 on OT-keskustoiminnan siltaus YTA-sopimuksen voimaantuloon saakka ja OT-rakenteen selkiyttäminen ja saaminen pysyviin rakenteiseen. Selkeän työpanoksen ja rahallisen resurssin osoittaminen OT-toimintaan on haaste, joka riippuu aluehallituksista, muusta suunnittelusta (esim. palvelureformi) ja budjeteista.

YTA-aluetasoinen valmistelu jatkuu v. 24 ja eteenpäin.

ASIANTUNTIJAVERKOSTOJEN MUODOSTUMINEN

Tavoitteena Itä-Suomen OT-hankkeessa hankesuunnitelmassa olivat:
-monialaisten asiantuntijoiden verkostomaisen työn edistäminen kansallisesti ja yli hyvinvointirajojen asiakkaiden ja ammattilaisten hyödyksi
-monitieteisten ja –alaisten osaamisverkostojen kehittäminen vaativiin, kompleksisiin asiakastilanteisiin
Lisäksi:
-kompleksisten asiakastilanteiden tunnistamisen ja tarvittavan OT-avun hakemisen ja saamisen helpottaminen perus- ja erityistasolla yli hyvinvointialueiden rajojen ja valtakunnallisesti
-pilotissa (v. 21) kokeiltujen monialaisten konsultaatiomallien juurruttaminen ja uusien tarvittavien mallien kehittäminen
-OT-tasoisen somaattisen terveydenhoidon ja päihdepalveluiden asiantuntijuuden integroiminen konsultaatiomalleihin
-integratiivisen osaamisen ja yhteistoiminnan lisääminen
-ammattilaisten osaamisen ja jaksamisen tukeminen
-lainsäädännön ja yhteistoiminnan muutostarpeiden esille tuominen

OT-hankkeessa kehitettiin ja edistettiin vaativien ja harvinaisten erityispalveluiden yhteensovittamista, verkostoitiin monialaisia erityisasiantuntijoita ja kokeiltiin monialaisia- ja ammatillisia tuki- ja konsultaatiomalleja vaativa ja harvinainen osaaminen huomioiden. Asiantuntijaverkostoissa oli edustajia sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä sivistystoimesta, eri hankkeista, järjestöistä, yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. OT-hanke järjesti useita info- ja keskustelutilaisuuksia sekä tapaamisia SOTE-SI asiantuntijoiden, hallinnon edustajien sekä erilaisten verkostojen kanssa YTA-alueella ja paikallisesti.

OT-palvelukartasto

YTA-alueen erityisasiantuntijatahot ja -asiantuntijat kuvattiin OT-palvelukartastoon vuosina 2021-2023. Kartaston kokoamiseksi tavattiin lukuisa määrä eri ammattilaisia Itä-Suomen YTA-alueella. OT-palvelukartaston tarkoituksena oli ja on olla sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sivistystoimen ammattilaisten apuna OT-tuen ja avun saamisessa vaativiin ja usein monialaista ja -ammatillista erityisosaamista edellyttäviin tai / ja kompleksisiin asiakastilanteisiin. Kartasto oli osa OT-tuen ja palveluneuvonnan kehittämistä sekä apuväline OT-palveluiden koordinointiin. Tietoja ei saatu sähköiseen muotoon, koska valtakunnallista monialaista digialustaa ei ole vielä käytössä. Jos OT-toiminta jatkuu, pystytään kartastoa jatkokehittämään, pitämään yllä ja hyödyntämään edelleen käytännössä.

Erityisasiantuntijoiden kanssa tehtiin sopimukset heidän osallistumisestaan OT-tukeen. OT-koordinaattorit edistivät tarpeenmukaisen erityisasiantuntemuksen ja osaamisen saamista konkreettisiin tuki- ja konsultaatiotilanteisiin. Osassa tilanteissa OT-tiimin tuki oli ammattilaiselle riittävä. OT-asiantuntijat ja tehdyt sopimukset kirjattiin OT-palvelukartastoon. Tämä oli samalla pohjaa OT-keskustoiminnan sopimusmallille.

Monialaisille ammattilaisille suunnatuissa OT-tuen muodoissa käytettävissä olleet ja suostumuksensa antaneet erityisasiantuntijatahot: Elmeri-koulu, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus, KYS Vaativa lastenpsykiatria, KYS Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian tutkimusyksikkö, KYS Harvinaissairauksien yksikkö, KYS Toiminnallisten häiriöiden työryhmä, Viola ry /Tukikeskus Varjo (korkean riskin erot, erityisesti vainoamiseen ja taloudelliseen väkivaltaan liittyvä osaaminen), Barnahus-, VAURAS- ja PALOMA-hankkeet.

Yhteistyötahot ja kehittäjäkumppanit:

Hankeyhteistyötä tehtiin tiiviisti muiden valtakunnallisten OT-hankeiden sekä psykososiaaliset menetelmät-, VAURAS-, Barnahus-, PALOMA- ja LUMO-hankkeiden kanssa. Yhteistyötä tehtiin myös TulSote- ja RRP-hankkeiden kanssa. Tavoitteena oli joustavan yhteistyön hyödyntäminen osaamisessa ja kehittämisessä, päällekkäisen työn välttäminen sekä toimintamallien vieminen käytäntöön.

Lisäksi tärkeinä kehittäjäkumppaneina olivat YTA-alueen vaativan tuen lastensuojeluyksiköt, nuorisopsykiatria, lastenpsykiatria ja aikuispsykiatria, Niuvanniemen NEVA, Sairilan koulukoti, sairaalaopetus, kokemusasiantuntijat, sivistystoimen VIP- ja VIPU-verkostot sekä UEF, JyU ja ammattikorkeakoulut.

Yhteistyö ja kehittäminen oli tiivistä Vaatu-toimijoiden, Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksen sekä Viola ry/Tukikeskus Varjon kanssa esim. asiantuntijuuden ja osaamisen jakaminen työryhmiin ja konsultaatiomalleihin sekä koulutuspäivien yhteinen suunnittelu.

Vammaispalveluiden kanssa tehty yhteistyö painottui Vaalijan osaamis- ja tukikeskuksen kanssa tehtyyn yhteistyöhön. Vammaispalvelut ovat olleet osana verkosto- ja koulutusyhteistyötä. Keski-Suomessa on panostettu sujuvan palvelupolun rakentamiseen lastensuojelun ja vammaispalveluiden yhteisasiakkuuksiin.

OT-TUKI AMMATTILAISTEN TUEKSI

Monialaista, vaativinta erityisosaamista ja asiantuntijaverkostoja yhdistettiin siten, että vaativissa, kompleksisissa tilanteissa SOTE-SI ammattilaiset saisivat monialaista asiantuntijatukea eikä asiakasta tai/ja hänen asioitaan tarvitsisi siirtää taholta toiselle. OT-tukeen kuuluivat OT-TUKI -toimintamallin kehittäminen ja OT-TUKIpilotti (20.3.- 2.11.23), OT-verkoston asiantuntijuus lastensuojelun moniammatillisissa asiantuntijaryhmissä, haastavat erot (HE) -konsultaatioryhmät, nuorisopsykiatrian, päihdepalvelujen ja vaativan lastensuojelun laitosyksikön konsultaatiotiimi sekä OT-koulutukset.

KEHITETYT TOIMINTAMALLIT

Lasten, nuorten ja perheiden osaamis- ja tukikeskus (OT) -hankkeessa v. 2022-2023 kehitetyt OT-toimintamallit: Tulevaisuuden sote-keskus hankkeiden koordinointi KYS-yhteistyöalueella, psykososiaaliset menetelmät ja OT-keskus | Innokylä (innokyla.fi)

PAIKALLISESTI KÄYTÖSSÄ:

OT-verkoston asiantuntijuus osaksi lastensuojelun moniammatillisia asiantuntijaryhmiä | Innokylä (innokyla.fi)

OT-asiantuntijaverkoston asiantuntijoista lastensuojelun moniammatillisten asiantuntijaryhmien käyttöön tehtiin yhteistyösopimukset Keski-Suomen, Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueiden kanssa. Pohjois-Savon lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän järjestäytyminen oli vasta käynnissä.

Erityisen asiantuntijaosaamisen liittäminen LS-asiantuntijaryhmiin tarvittaessa edellyttää vahvaa koordinointia. Jollakin on hyvä olla tieto, mitä OT-verkoston asiantuntijuutta on tarjolla ja jollakin on aikaa pysähtyä pohtimaan, mitä asiantuntemusta ko. tilanteessa tarvitaan/on saatavilla.

Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen Pohjois-Savon vaativan tuen lastensuojeluyksikön kehittämistyössä | Innokylä (innokyla.fi)

Kokemusasiantuntijatyöpajojen myötä uuden yksikön toiminnassa huomioidaan asiakasosallisuus ja toimintaa on kehitetty asiakaskokemukseen perustuen. Kokemusasiantuntijatyöskentely tulee osaksi uuden yksikön toimintaa.

Nuorisopsykiatrian, päihdepalvelujen ja vaativan lastensuojelun laitosyksikön konsultaatiotiimi | Innokylä (innokyla.fi)

Vaativiin yhteisasiakkuuksiin kehitettiin integratiivinen yhteistoimintamalli: Nuorisopsykiatrian, päihdepalvelujen ja vaativan lastensuojelun laitosyksikön konsultaatiotiimi. Monialainen konsultaatiotiimi edistää ammattilaisten välistä vuoropuhelua ja lisää tietoa toisten tekemästä työstä. Tiedon lisääntyminen auttaa välttämään päällekkäisen työn tekemistä ja helpottaa työprosessien yhtenäistämistä. Toimintamalli edistää työn kuormittavuuden hallintaa, sekä työntekijän ja työyhteisön työhyvinvointia.

Konsultaatiotoiminnan avulla erityisosaaminen on jatkossa käytettävissä koko YTA-alueella.

Haastavat erot - konsultaatioryhmät | Innokylä (innokyla.fi)

Pohjois-Savon ja Keski-Suomen hyvinvointialueille perustettiin OT-yhteistyössä ETKL:n/Viola Ry:n/Tukikeskus Varjon ja hyvinvointialueiden toimijoiden kanssa Haastavat erot – konsultaatioryhmät. Ryhmien toimintaan haettiin vaikutteita Etelä-Savon hyvinvointialueella jo toimineesta vastaavasta ryhmästä. Ryhmän jäsenet suorittivat ennen toiminnan alkamista Riskien arviointi erotilanteissa – koulutuksen yhteisen ymmärryksen muodostamiseksi. OT-koordinaattorit olivat tukemassa Haastavat erot -ryhmien käynnistymista ja työskentelyä.

Asiakas sai joustavasti tarvitsemaansa apua työntekijältä.Työntekijöiden yksin työskentely vaativissa asiakastilanteissa vähentyi ja moniammatillinen vuoropuhelu lisääntyi. Työryhmän tuki antoi ammattilaiselle tunteen jaetusta vastuusta ja näin ollen vaikutti ammattilaisten jaksamiseen omassa työssään. Asian käsittelyn jälkeen saatu palaute ammattilaisilta oli positiivista.Tieto ryhmän olemassaolosta siirtyi esihenkilöiltä hitaasti työntekijöiden tietoon. Kuormittavassa työtilanteessa olevat ammattilaiset eivät välttämättä itse osaa hakeutua kaikkien tarjolla olevien konsultaatiomahdollisuuksien piiriin. Haastavat erot -ryhmien ylläpitämiseen ja kehittämiseen ei välttämättä ole riittävästi voimavaroja palvelutuotannossa. Pohjois-Karjalan hva ei lähtenyt tähän kehittämiseen mukaan.

Vaativan erityisen tuen perhekuntoutus | Innokylä (innokyla.fi)

Vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksen -käsikirjassa avataan perhekuntoutuksen prosessia, sidosryhmiä ja työnjakoa sekä kuvataan vaativan erityisen tuen perhekuntoutuksen malli, jota voidaan hyödyntää YTA-alueella ja kansallisesti. Käsikirjan laadinnassa on huomioitu perhekuntoutuksessa olevien vanhemmilta saatu palaute. Perhekuntoutuksen prosessia on kuvattu ja arvioitu asiakastapausten pohjalta.

EI OTETTU KÄYTTÖÖN

OT-TUKI SOTESI-ammattilaisille Itä-Suomessa | Innokylä (innokyla.fi)

Toimintamallin kehittäminen aloitettiin elokuussa 2022 hahmottamalla pilotoinnin tavoite ja tarkoitus. Seuraavaksi suunniteltiin OT-tukiprosessi ja pilotin sisältö. Tammi-maaliskuussa 2023 olivat vuorossa laajat tietosuojan ja vaikutusten arvionnin selvitykset sekä pilotin seurannan ja viestinnän suunnittelu. Lisäksi neuvottelimme erityisasiantuntijoiden osallistumisesta OT-TUKIpilottiin. Seuraavaksi oli vuorossa toteutus ja tilanteiden arviointi. Pilotista (20.3.-3.11.23) tiedotettiin eri tavoin koko sen keston ajan ja yhteistyötä tehtiin eri tahojen ja yhdyspintojen kanssa. Lopuksi kokosimme yhteen saamamme tiedot, kokemukset ja palautteet.

OT-TUKEEn tuli yhteydenottoja kaikkiaan 21 kappaletta. Eniten yhteydenottoja tuli lokakuussa ja vielä pilottiajan päätyttyäkin (suluissa). OT-TUKI vastasi asetettuihin tavoitteisiin ja tarkoitukseen, vaikka toivoimme enemmän yhteydenottoja. Pilotointi sujui pääosin suunnitellun prosessin mukaisesti (kts. Innokylä). Lastensuojelun ja lapsiperhepalveluiden erityiskysymykset painottuivat. Sivistystoimen puolelta tuli vähiten yhteydenottoja. Saadun palautteen perusteella OT-TUKI koettiin tarpeellisena ja hyödyllisenä.

Projektityönä kuvattiin Cynefin-viitekehyksen sovellus käytännön työhön kompleksisissa asiakastilanteissa.

OT-TUKI -toimintamalli jäi kokeiluksi tässä vaiheessa resurssien puutteen takia, mutta malli on kuvattu Innokylään ja OT-raporttiin sekä tullaan kuvaamaan THL:n työpaperit -julkaisuun. YTA-toiminnan vahvistuessa malli otetaan käyttöön.

Itä-Suomen OT-hankkeen monialaisen koulutus- ja keskustelufoorumisarjan suunnitteluprosessi | Innokylä (innokyla.fi)

Ammattilaisten osaamista vahvistettiin OT-Nepsy-koulutusfoorumisarjan tilaisuuksien avulla onnistuneesti. Koulutustilaisuudet keräsivät runsaasti ja monialaisesti ammattilaisia, järjestö- ja hanketyöntekijöitä sekä kokemusasiantuntijoita koko YTA-alueelta. Koulutustilaisuuksien suunnittelussa ja/tai toteutuksessa olivat mukana mm. kehittäjäasiakasvanhempi, TulSote-hanke (Pohjois-Savo ja Keski-Suomi) ja UEF.
Koulutusfoorumisarjalla pyrittiin myös edistämään verkostoitumista sekä eri alojen ammattilaisten välistä yhteistyötä.

Malli on hyödennyttävissä ja käytettävissä, mutta vaatii uudenlaista panostusta koulutuksen järjestäjiltä.

Lomake sijoitetun nuoren haasteiden kartoittamiseksi ja asiakkuuden vaativuuden arvioimiseksi. | Innokylä (innokyla.fi)

Vaativan sijaishuollon asiakkuuksien seulontalomake ja sijaishuollon kartoitus perustuu tarpeeseen tunnistaa entistä paremmin vaativat ja kompleksiset asiakastilanteet. OT-seulatyöpajojen, OT-seulajulkaisujen ja THL:n huostaanoton syiden tutkimusaineiston luokitusten pohjalta työstettiin "Lomake sijoitetun nuoren haasteiden kartoittamiseksi ja asiakkuuden vaativuuden arvioimiseksi."

Lomake pilotoitiin yhdellä hyvinvointialueella lastensuojelun sijaishuollon sosiaalityöntekijöille. Tavoitteena oli toteuttaa kysely kaikilla neljällä hankealueeseen kuuluvilla hyvinvointialueilla, mutta aikataulullisista syistä tämä ei ollut mahdollista. Kyselyn tarkoituksena oli lomakkeen toimivuuden testaamisen lisäksi tehdä kartoitusta sijaishuollon tilanteesta. Tavoite oli saada tietoa niistä asiakasmääristä, jotka sosiaalityöntekijät määrittivät vaativiksi sekä niistä tekijöistä, joiden vuoksi sosiaalityöntekijät määrittivät asiakkuuden vaativaksi.

Lomake ja malli on YTA-alueen käytettävissä. OT-tuki käytölle jää puuttumaan tässä vaiheessa.

Vaativien erityispalvelujen kehittäminen: Vaativan tuen lastensuojelun yksikkö (VATULA) Pohjois-Savossa

Tavoite: Integratiivisen osaamisen ja yhteistoiminnan lisääminen, esimerkkinä toiminnallisesti integroitu vaativan sijaishuollon lastensuojelulaitos sekä kehittää uudessa laitoksessa tarvittavaa integratiivista, erityisen vaativahoitoisen yhteisasiakkaan kasvatukseen ja hoitoon tarvittavaa osaamista.

Tuotokset:
1. Webinaari: lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuudet- Nuorten käytöshäiriöt ja traumatietoinen työote lastensuojelun sijaishuollossa
2. Järjestetty neljä Kokemusasiantuntijatyöpajaa. Tuotos kuvattu toimintamalliksi: https://innokyla.fi/fi/toimintamalli/kokemusasiantuntijuuden-hyodyntaminen-pohjois-savon-lastensuojelun-vaativan-tuen
3. Osallistuttu säännöllisesti kokoontuvaan kehittäjäryhmään "rukkastyöryhmä", laitoksen kehittämistyöhön liittyvään palvelumuotoilun prosessiin, järjestetty yhteinen kehittämisiltapäivä keskeisille toimijoille sekä mahdollistettu kahden yksikön välinen vertaiskehittäminen
4. Tehty yhteistyötä Itä-Suomen YTA:lla muiden laitoskehittäjien kanssa ja verkostoiduttu valtakunnallisesti etenkin Sisä-Suomen ja Länsirannikon kesken
5. Pilotoitu monialaista konsultaatiotyöskentelyä, kts Innokylä-toimintamallit.

Vaativan tuen lastensuojeluyksikkö aloittaa toimintansa toukokuussa 2024 Pohjois-Savon hva:lla ja on koko YTA-alueen käytettävissä vaativissa lastensuojelun ja nuorisopsykiatrian yhteisasiakkuuksissa.

OT-Nepsy-osaamisverkosto

Itä-Suomen YTA-alueella tunnistettiin lasten/nuorten vaativahoitoiset, kompleksiset neuropsykiatriset häiriöt yhdeksi OT-asiakasryhmäksi ammattilaisten kanssa käytyjen keskustelujen ja kyselyjen perusteella. OT-Nepsy-osaamisverkostoa on kehitetty Itä-Suomen YTA-alueelle yhteistyötapaamisten ja OT-Nepsy-koulutusfoorumisarjan kautta. OT-Nepsy-asiakkuuksien ominaispiirteet määriteltiin. Mikäli OT-Nepsy-osaamisverkoston toiminta vakiintuu, on asiantuntemusta käytettävissä koko YTA-alueella vaativiin, monitahoisiin asiakastilanteisiin.

KOULUTUKSET

Hankesuunnitelman tavoitteena oli ammattilaisten osaamisen ja jaksamisen tukeminen sekä suunniteltuina toimenpiteinä seuraavat:
-vahvistetaan osaamista ja järjestetään tarvittavaa koulutusta uusista ilmiöistä ja OT-teemoista (OT-webinaarit)
- edistetään käytäntöläheistä ja näyttöön perustuvaa yhteiskehittämistä UEF:n, JYU:n, ITLA:n, korkeakoulujen, opetusklinikoiden ja tutkimusprojektien/-hankkeiden kanssa.

OT-hanke järjesti yhteensä 46 koulutustilaisuutta eri aiheista (OT-Nepsy-koulutussarja, traumatietoisuus, korkean riskin -erot, PACE-asenne, lakiosaaminen), joissa oli noin 3690 osallistujaa vuosina 2022-2023. Kts Innokyläraportit, OT-koulutukset. Koulutuksista kerätyn palautteen perusteella ne koettiin hyödyllisinä sekä osaamista ja ymmärrystä lisäävinä vaativista, monilaisista ja kompleksista asiakas- ja yhteistyötilantenteista. Koulutuksista ottaa vastuun v. 2024 PSHVA:n koulutusyksikkö ja hankeyhteistyö hva:lla ja YTA:lla. OT-keskustoiminta osallistuu koulutusten suunnitteluun.

VIESTINTÄ

Hankkeen kehittämistyöstä viestittiin ja tiedotettiin laajasti koko Itä-Suomen YTA-alueella ja valtakunnallisesti. Viestinnän keinoina olivat verkkosivut, uutiskirjeet, OT-info- ja keskustelufoorumit eri organisaatioille ja yhteistyötahoille sekä erilaiset hanke- ja verkostotapaamiset.

Itä-Suomen ja Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksilla oli verkkosivuillaan OT-hanke kokonaisuudet ja 3/23 OT-hankkeen verkkosivut luotiin myös Pohjois-Savon hyvinvointialueelle. Verkkosivuilta löytyi tietoa OT-hankkeen tulevista koulutuksista ja muista tilaisuuksista sekä keskeisistä kehittämistyön kohteista.

Viestintä OT-hankkeesta ja esimerkiksi OT-TUKIpilotista osoittautui haasteelliseksi. Syinä olivat mm.viestinnällisesti laaja alue ja ajankohta muutosten ja taloudellisten ja muiden haasteiden keskellä. Haasteina olivat mm. hyvinvointialueuudistus, siiloutuminen, esihenkilöiden vaihtuminen ja kiire.

OPPILAITOS- JA TUTKIMUSYHTEISTYÖ
OT-hanke on tehnyt oppilaitos- ja tutkimusyhteistyötä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa osallistumalla asiantuntijatyöpajoihin, levittämällä tutkimustietoa koulutuksissa ja kirjoittamalla, ohjaamalla opinnäytetöitä ja projektiharjoitteluja. Opinnäyte- ja projektiharjoittelutöistä on saatu arvokasta tietoa kehittämisen tueksi. Tutkittu tieto ja vuorovaikutus tutkijoiden kanssa on ollut pohjana kehittämiselle ja monialaisen osaamisen edistämiselle. Uusia tutkimusaiheita ja ilmiötä on pyritty nostamaan esille.
Yhteistyötahot
- Lastensuojelun sosiaalityön ja nuorisopsykiatrian yhteistutkiminen ja -kehittäminen Länsi- ja Itä-Suomessa, LANUPS-hanke 2021–2022
-NEPSOS: Neuropsykiatrisesti oireilevat nuoret palvelujen pyörteissä – sosiaalityön, nuorisopsykiatrian ja erityisspedagogiikan yhteistutkimus. NEPSOS-hanke toteutetaan Turun yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston yhteistyönä.
https://sites.utu.fi/sote/yhteistyo/hankkeet/nepsos-neuropsykiatrisesti-oireilevat-nuoret-palvelujen-pyorteissa/
- ”LATVE - Lapsinäkökulmainen arviointi ja työskentely vaativissa erotilanteissa” UEF yhdessä Lapin yliopiston kanssa. Hankkeen vetäjänä on professori Merja Laitinen. Mukana hankkeessa ovat ETKL, OT-hankkeet Pohjois-Suomi ja Itä-Suomi sekä hyvinvointialueista PSHVA ja Pohde.

OT-julkaisut ja opinnäytteet on kuvattu OT-hankkeen pidemmässä Loppuraportissa Innokylässä.

MITEN TYÖTÄ JATKETAAN HANKEKAUDEN JÄLKEEN -miten juurtuminen varmistetaan?
-Itä-Suomen YTA-sopimuksen sekä OT-toiminnan ja rakenteen valmistelu jatkuu vuonna 2024. YTA-spimukseen kirjataan monialainen OT-toiminta ja sille ehdotetaan vuodeksi 2024 noin kolmen työntekijän työpanosta yhteistyössä Pohjois-Savon ja Keski-Suomen hyvinvointialueiden kesken. Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon hyvinvointialueet voivat käyttää OT-työhön työpanosta jonkin verran normaaliin työhön kuuluvana.
-vuodesta 2025 eteen päin YTA-sopimuksessa ehdotetaan kullekin hyvinvointialueelle omaa OT-koordinaattoria ja yhtä OT-koordinaattoria koko YTA-aluetta varten. Lisäksi ehdotetaan n. 20 % verran erikoissairaanhoidon lääkärin työpanosta.
-YTA-sopimuksessa ja OT-toiminnassa huomioidaan sosiaalialan osaamiskeskusten, sivistystoimen ja TKKI-osaaminen ja toiminta.
-OT-Rukkanen (strateginen ohjaus/johtoryhmä) jatkaa OT-toimintaa kehittävänä ja koordinoivana YTA-alueen monialaisena ryhmänä.
-Vaativan tuen lastensuojelun laitosyksikön (VATULA) kehittämistyö jatkuu kohti integroitua yksikköä
-Kivelän lastensuojeluyksikön, KYSin nuorisopsykiatrian ja päihdepalveluiden välistä konsultaatiotyöskentelyä jatketaan ja edelleen kehitetään kohti Lainesairaalan VATULA-yksikköä.
-OT-palvelukartaston ylläpitäminen ja täydentäminen jatkuu.
-Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus: PACE-orientaatio kouluttaminen ja vaativan tuen perhekuntoutus -mallin esitteleminen ja käyttöön oton suunnittelu jatkuu YTA:lla.
-OT-hankkeen aikana perustetut Haastavat erot (HE-) konsultaatioryhmät jatkavat toimintaa Pohjois-Savon ja Keski-Suomen alueilla. Vastuuhenkilöt sosiaalihuollosta on sovittu. Tavoitteena on, että OT-koordinaattori on heidän tukenaan, jos työpanosta on käytettävissä.
-yhteistyötä tiivistetään Barnahus-hankkeen kanssa, joka on saamassa rahoitusta OT-toiminnan yhdyspinnalle esim. haastavat erot ja väkivalta.
-Viola ry /TUkikeskus Varjo on mukana asiantuntijana Etelä-Savon HE-ryhmässä edelleen v. 2024. Muihin HE-ryhmiin hyvinvointialueet voivat ostaa tarvittaessa Tukikeskus Varjon asiantuntemusta hankkeen päätyttyä. Koulutusyhteistyö jatkuu Tukikeskus Varjon kanssa.
-Lakisääteisten lastensuojeluryhmien moniammatillisten asiantuntijaryhmiä on tiedotettu mahdollisuudesta saada käyttöönsä OT-erityisasiantuntijoita ja heillä on mahdollisuus käyttää OT-koordinaattoria apuna erityisosaamisen hankkimisessa.
-palvelu- ja hoitoketjutyöskentelyihin ja hankeyhteistyöhön OT-näkökulman tuominen.
-Vaatu-toimijoiden edustus jatkaa OT-Rukkasessa.
-koulutuksista ottaa vastuun v. 2024 PSHVA:n koulutusyksikkö yhteistyössä eri toimijoiden kanssa hva:lla ja YTA:lla, esimerkiksi korkean riskin erot, väkivalta perheessä ja vaativat yhteisasiakkuudet.
-Innokylän materiaali ja kehitetyt OT-toimintamallit ovat käytössä mahdollisimman laajasti kts. Innokylä.
-OT-keskustoiminnan jalkautumisesta ja jatkokehittämisestä tehdään sähköinen kysely YTA-alueelle v. 2024.

Keskeiset hyödyt ja hyötyjen kohdentuminen

Asiakkaiden näkökulma: Kuulluksi tuleminen; uusien näkökulmien ja vaihtoehtoisten ratkaisujen löytyminen;
tarpeen mukaisen avun saaminen; kokonaisvaltaisuuden lisääntyminen; poislähettämisen väheneminen

Henkilöstön näkökulma: Kehitettyjen OT-tuki- ja konsultaatiomallien hyödyntäminen; monialaisen tuen ja erityisosaamisen saaminen vaativiin asiakastilanteisiin; osaamisen ja oppimisen vahvistuminen; kompleksisen tilanteen jäsentäminen, pysähtyminen ja vaihtoehtojen näkeminen; verkostoitumisen ja monialaisen yhteistyön vahvistuminen; jaksamisen paraneminen ja kuormittumisen väheneminen; työkalujen saaminen sujuvamman työn tueksi; tutkitun tiedon hyödyntäminen käytännön työssä

Hyvinvointialueiden näkökulma: Tuotetun tiedon ja uusien toimintamallien hyödyntäminen kehittämisessä ja käytännön työssä; ammattilaisten ja kokemusasiantuntijoiden kokemusten ja palautteiden hyödyntäminen kehittämistyössä; erityisasiantuntijoiden osaamisen jakaminen asiakkaiden ja ammattilaisten tueksi hyvinvointialueiden välillä ja kansallisesti; työn kuormituksen väheneminen ja työn veto- ja pitovoiman paraneminen; vaativan tuen integratiivisten yksikköjen kehittäminen esim. VATULA ja LIPSY, SOTE-SI-integraation; yhteisen osaamisen ja tekemisen vahvistuminen; erityispalvelujen kehittyminen käytännön, tutkimuksen ja opetuksen yhteistyössä; sosiaalihuollon ja terveydenhuollon lainsäädännön yhteensovittaminen ja etäyhteyksien hyötykäyttäminen

Pidemmällä aikavälillä odotettavissa olevat: Ymmärryksen lisääntyminen vaativista ja kompleksisista asiakastilanteista; SOTE-SI ammattilaisten osaamisen ja jaksamisen paraneminen; erityispalvelujen laadun ja tasavertaisen saatavuuden paraneminen, reagoiminen nopeasti ja ennakoivasti uusiin ja muuttuviin ilmiöihin; Cynefin-mallin hyödyntäminen työmenetelmänä; palveluja yhteensovittavan johtamisen mahdollistuminen; työn veto- ja pitovoiman paraneminen; resurssien hyötykäyttäminen YTA:lla ja kansallisesti; palvelujen kustannusvaikuttavuuden paraneminen; häiriökysynnän väheneminen

Riippuvuudet

OT-hankkeen tavoitteiden ja tarkoituksen toteuttamisessa on tehty koko ajan tiivistä yhteistyötä koko YTA-alueella sosiaali- ja terveydenhuollon ja sivistystoimen toimijoiden ja muiden hankkeiden kanssa, esimerkiksi TulSote-hankkeet kuten asiakasohjaus-, perhekeskus-, lastensuojelu- ja nepsykehittäminen, RRP-hankkeet, Barnahus-, PALOMA- ja VAURAS-hankkeet ja muut OT-hankkeet. Muita yhteistyötahoja oli runsaasti, kuten Vaatu-toimijat ja VIP-verkosto, Vaalijalan osaamis- ja tukikeskus, vaativa lasten psykiatria, harvinaissairaudet, oikeuspsykiatria, Niuvanniemen NEVA-yksikkö, Sairilan koulukoti ja Viola ry/Tukikeskus Varjo.

Miten hankkeen onnistuminen vaikuttaa muihin alueella oleviin hankkeisiin?
-Erityisosaamista, monialaista apua tarvitsevat tai/ja kompleksisissa tilanteissa olevat asiakkaat/potilaat tulevat huomioiduiksi palvelujen kehittämisessä, palveluissa ja organisaatiorakenteissa
-Monialaiset tuki-, konsultaatio- ja yhteistoimintamallit edistävät yhteistä osaamista,työnjakoa ja potilaan/asiakkaan palveluprosessia ja avun saamista ajoissa ja oikealla tavalla
-Yhteistyö ja resurssien/voimavarojen yhdistäminen laadukkaasti parantaa kustannustehokkuutta
-Päällekkäiseltä työltä ja kehittämiseltä vältytään, yhteinen keskustelu ja ymmärrys lisääntyy
-Hyväksi havaitut käytännöt leviävät ja työn imu kasvaa

Miten muiden alueella olevien hankkeiden onnistuminen on vaikuttanut tämän hankkeen onnistumiseen?
-Tulevaisuuden sotekeskus- ja RRP -hankkeiden yhteistyörakenteiden selkiytyminen helpottaa OT- tuen kehittämistä ja yhdyspinta- ja rakennetyöskentelyä
-OT-palvelutarve on huomioitu monialaisten palvelujen ja palveluketjujen kehittämisessä
-Systeemiset toimintamallit, integratiivinen työskentely ja osaaminen yhteisasiakkuuksissa, psykososiaalisten menetelmien osaaminen perustasolla ja yhdyspinnoilla ehkäisee OT-asiakkuuksien syntymistä
-Muiden hankkeiden osaamista on voitu hyödyntää yhteiskehittämisessä ja koulutusten suunnittelussa
-On tunnistettu monialaisia osaamis-, tutkimus- ja kehittämistarpeita ja yhteistyömahdollisuuksia
-Hankeyhteistyö on edistänyt vuorovaikutusta ja viestintää

Muut riippuvuudet
OT-keskustoiminnan kehittäminen ja saaminen rakenteisiin jäi osittain hyvinvointialueuudistuksen alle. OT-hankkeen kehittämistyön haasteina olivat esimerkiksi SOTE-rakenneuudistukseen liittyneet hallinnolliset ratkaisut, organisaatioiden ja esihenkilöiden vaihtuminen, henkilöstövaje ja kiire, kehittämisen väheneminen työnkuvista sekä entistä vahvempi siiloutuminen omiin yksiköihin ja omaan toimialaan nopeassa SOTE-muutoksessa ja heikentyneessä taloudellisessa tilanteessa. Lisäksi oman haasteensa asetti, että useita SOTE-SI -kehittämiseen liittyviä hankkeita oli menossa yhtä aikaa. Uudet ilmiöt ja nopeasti muuttuva ympäristö kriiseineen haastoivat kehittämistä. SOTE-SI -erityispalvelujen yhteensovittaminen sai sinällään paljon tukea.

Tietovaranto/Järjestelmä/Palvelu, johon kehittyminen kohdentuu